

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI
BUXORO VILOYAT EKOLOGIY, ATROF MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA
IQLIM O‘ZGARISHI BOSHQARMASI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
GREEN UNIVERSITY - MARKAZIY OSIYODA ATROF MUHIT VA IQLIM
O‘ZGARISHINI O‘RGANISH UNIVERSITETI
KAZAN FEDERAL UNIVERSITETI
TUYMEN DAVLAT UNIVERSITETI
OMSK DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

5-iyun xalqaro atrof-muhitni muhofaza qilish kuniga bag‘ishlanadi

**IQLIM O‘ZGARISHI SHAROITIDA CHO‘L – VOHA
EKOSISTEMASI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR**

**MAVZUSIDAGI XALQARO KONFERENSIYA
MATERIALLARI**

2025-yil 5-6-iyun

BUXORO – 2025

2025-yil 5-6-iyun kunlari Buxoro davlat universitetida 5-iyun Xalqaro atrof-muhitni muhofaza qilish kuniga bag'ishlab "Iqlim o'zgarishi sharoitida cho'l – voha ekosistemi: muammolar, yechimi" mavzusidagi xalqaro miqyosda konferensiya bo'lib o'tadi.

Dasturiy qo'mita tarkibi:

F.I.O.	Ilmiy darajasi va unvoni	Lavozimi
O.X.Xamidov	i.f.d., prof.	Rektor
R.G'.Jumaev	b.f.f.d. (PhD), dos.	O'quv ishlar bo'yicha prorektor
K.H.Samiev	f-m.f.doktori (DSc), prof.	Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor
A.T.Jo'raev	i.f.n.,dots.	Xalqaro hamkorlik bo'yicha prorektor
O'.U.Rashidov		Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektor
J. Sh. Nosirov		Buxoro viloyat Ekologiya, atrof muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi boshqarmasi boshlig'i
B.D.Baratov		Buxoro viloyati Gidrometriologiya markazi boshlig'i
A. Tolstikov		Tyumen davlat universiteti birinchi prorektori
P.V.Bolshanik	i.f.f.d.,dots	Omsk davlat pedagogika universiteti dotsenti
R.A.Ulengov	g.f.n., dos.	Kazan federal universiteti kafedra mudiri
Y. Shakirova	g.f.n., dos.	Kazan federal universiteti dotsenti
A.A.Qodirov	i.f.d. (DSc), prof.	Tabiiy fanlar va agrobixnologiya faklteti dekani
O.S.Qahhorov	i.f.d. (DSc), prof.	Ilmiy tadqiqot va inovatsion faoliyatni rivojlantirish departamenti bo'lim boshligi'
Y.D.Xolov	b.f.f.d. (PhD), dos.	Ekologiya va geografiya kafedrası mudiri

Tashkiliy qo'mita tarkibi:

F.I.O.	Ilmiy darajasi va unvoni	Lavozimi
Y.D.Xolov	b.f.f.d. (PhD), dos.	Ekologiya va geografiya kafedrası mudiri
G.T.Zaripov	t.f.f.d. (PhD), dos.	Ilmiy tadqiqot va inovatsion faoliyatni rivojlantirish departamenti bosh mutaxassisi
A.E.Xolliev	b.f.d. prof.	Ekologiya va geografiya kafedrası professori
Y.Q.Haitov	g.f.d. prof	Ekologiya va geografiya kafedrası professori
U.T.Norboeva	b.f.d. prof.	Ekologiya va geografiya kafedrası professori
M.K.Ergasheva	g.f.f.d. (PhD), dots.	Ekologiya va geografiya kafedrası dotsenti
G.S.Halimova	g.f.f.d. (PhD), dots.	Ekologiya va geografiya kafedrası dotsenti
D.Q.Zaynutdinova	g.f.f.d. (PhD), dots.	Ekologiya va geografiya kafedrası dotsenti
Z.A.Boltaeva	b.f.f.d. (PhD), dots.	Ekologiya va geografiya kafedrası dotsenti
A.A.Qodirov		Ekologiya va geografiya kafedrası katta o'qituvchisi
A.N.Nematov		Ekologiya va geografiya kafedrası katta o'qituvchisi

Tezislar mazmuni va undagi ma'lumotlar uchun mualliflar shaxsan mas'uldirlar.

САРМИШСОЙ ДАРАСИ УМУРТҚАЛИ ҲАЙВОНЛАРИ ТЎҒРИСИДА МАЪЛУМОТ

Тўраев М.М.

Биология кафедраси доценти (БухДУ),

Авазхонова Элмира Қаҳрамон қизи

-ўқитувчи(БухДУ),

Мансурова Ойбарчин Жобир қизи

-талаба (БухДУ).

Кириш. Фан ва техника инқилоби асрида инсониятнинг ҳўжалик фаолияти жадаллашиб бориш билан табиий биотопларнинг ўсимлик ва ҳайвонот олами вакилларига сезиларли талофотлар етказилмоқда. Бу эса, инсоният олдида бир қатор долзарб вазифаларни қўймоқда. Бугунги кунда ер юзидаги мавжуд ўн минг турдаги умуртқали ҳайвонларнинг 1200 тури ёки 12% Халқаро ва маҳаллий Қизил китобларига кам сонли турлар сифатида киритилган. Баъзан, ўзлаштирилган табиий ҳудудлардаги биологик хилма-хилликни асраш мақсадида жойларда муҳофаза ҳудудларини ташкил этилиши заруриятини тақозо этмоқда. Нурота тоғ тизмаларининг Сармишсой массиви, ўзининг бетакрор табиати ва ўсимлик ва ҳайвонот олами билан кўп йиллардан бери маҳаллий ва чет эллик саёҳларни жалб этиб келаётган шундай масканлардан биридир. Илмий манбааларда қайд этилганидек, Сармишсой дарасида 13 турдаги нодир ҳайвон ва 50 га яқин ўсимлик тури тарқалган. Сўнгги йилларда ҳудудда антропоген таъсирларни юмшатиш мақсадида ҳудуднинг флора ва фаунасидаги турлар хилма-хиллигини сақлаб қолиш мақсадида, 2006-2009 йиллар давомидаги олиб борилган тадқиқотлар натижалари асосида ҳудуд Халқаро кушларни муҳофаза қилиш жамиятининг (IBA) Муҳим Орнитологик Ҳудуди сифатида рўйхатга олинди.

Материал ва методика. Баён этилаётган ушбу маълумолар ҳудудда 2000-2025 йилар давомида Сармишсой орнитофаунсининг тур таркиби, учраш хусусиятлари, унга таъсир этувчи экологик омилларнинг таъсири шахсий кузатишларимиз ва мавзуга доир мавжуд адабиёт материаллари асосида тайёрланди. Мақолада умуртқали ҳайвонларнинг биотопик тарқалиши, сони ва экологиясига доир маълумотларнинг таҳлили Новиков (1949), Кашкаров (1927) методларидан, кушларнинг уя биологиясини ўрганишда Мольчевский (1978) методларидан фойдаланилди.

Материал баёни. Сармишсой дараси, Нурот тоғларининг жанубидаги, Қоратоғ тизмаларида, Навоий вилотининг Навбахор тумани Қалқонота посёлкасидан 21 км шимолда, Қизилқум паст тоғлари таркибига киради. Ҳудуднинг ўсимлик ва ҳайвонот олами ранг-баранг бўлиб, нураётган қоя ва текисликларда дукакли ўтлар ва шувоқ ассоциациясига мансуб ўтчил ўсимликлар, тоғ ва тоғ этакларида бодомча, pista, дўлана, ёввойи олча, шунингдек, сой ирмоқлари бўйлаб, турли гидрофиль ўтчил ўсимликлар, аҳоли пунктлари атрофида дўлана, тут, тол, ўрик, олма, олча ва мевали дарахт боғлардан иборат. Ҳудуднинг тоғ қоя тошларидаги турли сурат ва нақшлардан иборат “петроглиф”лар, дара теварагида қадимдан аҳоли яшаш маскани бўлганлигидан ва улар узоқ йиллар давомида чорвачилик, деҳқончилик ва қисман овчилик билан шуғулланиб келишганлигидан далолат беради. Бу қадимги чизги ва ёзувлар, ҳудудни “Сармишсой миллий парк мақоми” берилишига сабаб бўлмоқда ва бугунги кунда маҳаллий ва чет эллик саёҳлар учун муҳим саёҳлик масканларидан бир саналади.

Сармишсой дарасида бугунги кунда 10 дан ортиқ дам олиш масканлари, истироҳат боғлари ва ороғоҳлар ташкил этилганлиги, чорва молларининг режасиз боқилиши, тоғ этакларида, экинзор боғларни яратилиши муносабати билан, ҳудуднинг ўсимлик ва ҳайвонот оламини турлар хилма-хиллигига сезиларли таъсир кўрсатмоқда. Олиб борилган кузатувларимиз давомида бугунги кунда ҳудудда умурқали ҳайвонларнинг тур таркибида бир қатор ўзгаришлар кузатилмоқда (1-жадвал).

(1-жадвал)

Сармишсойда қайд этилган умуртқали хайвонларнинг хилма-хиллиги

т/р	Қайд этилган умуртқали хайвон турлари	Кузатиш натижалари			Қайд эилган худуд	Бошқарувчи омиллар
		2000	2015	2025		
Баликлар						
1	Марика	+	+	+		Ёғингарчилик микдори
2	Зоғора	-	+	-	Сув омбор	Ёғингарчилик микдори
Амфибилар						
1	Кўл бақаси	+	+	+	Сой	Ёғингарчилик микдори
2	Яшил қурбақа	+	+	+	Сой,истироҳат боғлари	Ёғингарчилик микдори
Рептилийлар						
1	Ўрта Осиё чўл тошбақаси	+	+	+	Дашт ва тоғ	Ёғингарчилик ва ўт қоплами
2	Ўрта Осиё кобраси	+	+	+	Қоялар	Кемирувчиларнинг сероблиги
3	Кўлвор илон	+	+	+	Қоялар	Кемирувчиларнинг сероблиги
4	Чарх илони, Эфа	-	-	+	Дашт	Кемирувчиларнинг сероблиги
5	Сув илони	-	-	+	Сой	Ёғингарчилик микдори
6	Сариқ илон(веретица)	+	+	+	Қоялар	Ҳашаротлар сероблиги
7	Бўз эчкемар	+	+	+	Дашт	Озиқ микдори ва антропоген трансформацияси
8	Дашт агамаси	+	+	+	Дашт,ғорлар	ҳашаротлар
9	Тез калтакесаки	-	+	+	Дашт	Ҳашаротлар сароблиги
10	Цинксимон калтакесак	-	+	+	Аҳоли пунктлари	ҳашаротлар
11	Гекконча	-	+	-	Дашт	Ҳашаротлар сароблиги
12	Тўр-тўр калтакесак	-	+	+	Дашт	ҳашаротлар
13						
Сут эмизувчилар						
1	Узун нинали типратикан	-	+	-	Дашт, аҳоли пунктлари	Ўт қоплами
2	Кулоқдор крпи	+	+	+	Дашт, аҳоли пунктлари	Ўт қоплами
3	Куён	+	-	-	Дашт	Ўт қоплами
4	Жайра	+	+	-	Тоғ коваклари	Антропоген таъсирлар
5	Сариқ юмрон қозик	+	+	+	Дашт	Ўт қоплами
6	Ингичкабароқли юмронқози	-	+	+	Дашт	Ўт қоплами

7	Сичқон	+	+	+	Аҳоли пунктлари	Ўт қоплами
8	Кўрсичқон	-	-	+	Аҳоли пунктлари	Ўт қоплами
9	Каламуш	-	-	+	Аҳоли пунктлари	Ўт қоплами
10	Сассиқ қўзан	-	-	+	Дашт	Озиқ сероблиги, антропоген трансформация
11	Қуён	+	+	+	Дашт	Озиқ сероблиги, антропоген трансформация
12	Ондатра	-	+	-	Сой	Озиқ сероблиги, антропоген трансформация
13	Тулки	+	+	+	Дашт	Озиқ сероблиги, антропоген трансформация
14	Корсак	-	+	+	Дашт	Озиқ сероблиги, антропоген трансформация
15	Бўри	-	+	+	Тоғли, дашт	Озиқ сероблиги, антропоген трансформация

Худудда ҳайвонот оламининг сони ва хилма-хилиги турғун эмас, унинг ўзгариб туршини бошқарувчи асосий омиллардан бири бу иқлим омили (ёғингарчлик) билан боғлиқ бўлса, иккинчи омил бу антропоген омилнинг ортиши билан боғлиқ. Юқорида таъкидланганидек, бугунги кунда Сармишсонинг жанубий қисмида, Эжан қишлоғи билан чегара қисмида сел сувлари ҳисобидан шакллантирилаётган майдони 35 га. га тенг бўлган сув омборини ташкил этилганлиги, худудда сув ва суволди қушларининг 42 турини учраши ва улардан Ўзбекистон “Қизил китобига” киритилган 5 турдаги кам сонли ва нодир қуш турларини (жингалакли бирқозон, пушти бирқозон, кичик оқ қарқара, қошиқбурун, қора лайлак ва оққўзли ўрдақлар) озиқланишда ва дам олиши ва тунаши учун муҳим аҳамиятга эга бўлса, 9 турдаги сув ва суволди қушларининг уя қуриши кузатилади (Тўраев, 2008).

Ушбу кичик сув омбори сувларининг қишлоқ хўжалиги экинларини суғоришда йўналтирилиши орқали, қишлоқ ҳавзаларидаги сув ҳавзалардаги сув илони, андатра, турли кемирувчилар ва карпсимон балиқларнинг Сармишсой дарасига кириб келишига сабаб бўлмоқда. Жумладан: 2008 йил 21 июнда Сармишсой кичик сойдан ондатра, 2024 йил 21 майда шу сойдан, зоғора балиғи ва сув илони учратдик. Маҳаллий аҳолининг айтишича худудда сўнгги йилларда эфа, сариқ қўзанлари учрашини айтишди. Шу тариқа йиллар давомида худудда биологик хилма-хиллик ўзгариб бораётганлиги кузатилмоқда.

Худудда қушларнинг тур таркиби, учраш хусусиятлари ва уларнинг зичлиги ҳам 2001 ва 2002 йилларга нисбаттан 2012-2015 йилларда олиб борилган кузатишларимиз натижалари таққосланганда, худудда қайд этилган қуш турлари хилма-хиллиги 67 турдан 77 тургача етганлиги, ёки 2025 йилда ушбу хилма хиллик 53 турдан иборатлигини (42 турдаги сув қушларидан ташқари) гувоҳи бўлди. Орнитофаунадаги ушбу тебранишлар худудда юзага келган антропоген фаолиятнинг кучайиши билан боғлиқ эканлигини таъкидлаш лозим. Аммо кузатишларимиз давомида Самришсой дарасидаги орнитофаунанинг турлар таркибидаги хилма-хиллик пасайган бўлсада (бу ҳолат асосан сув омборининг қуриб қолиши туфайли, мигрант ва уя қурувчи сув ва суволди турларнинг худудни тарқ этиши билан боғлиқ бўлса), аҳоли пунктларида бир қатор синантроп турларнинг зичлиги ва хилма-

хиллиги ортиб бораётганлигини кўрсатди. Жумладан 2025 йилда гов каптар (*Columba palumbus L.*)ларнинг сони 2000 йилдаги сонига нисбатан салкам 5 бараварга ошганлиги (12 жуфтдан- 54 жуфтга), зоғча (*Corvus monedula*)лар сони салкам 2 бараварга (12 жуфтдан-19 жуфтга), қорашакшақ (*Turdus merula*)лар 2 бараварга (2 жуфтдан - 7 жуфтга) ошганлигини кузатилди, аммо, қоя фотмачумчук (*Sitta tephronota*)лар сони 8 жуфтдан 1 жуфтга, кумри (*Streptopelia decaocta*)лар сони 19 жуфтдан 6 жуфтга, мусича (*Streptopelia snegalensis*)лар сони 12 жуфтдан 3 жуфтга, сассикпопишақ (Урира еропс)лар сони 6 жуфтдан 1 жуфтга, кўк қарға (*Coracis garrulus*)лар сони 4 жуфтдан 1 жуфтга камайганлиги қайд этилди.

Худди шунингдек 2025 йил 20 май куни сой бўйлаб 4 км масофада ўтказилган санок давомида қайд қилинган умумий кушлар сонини майна (*Acridotheres tristis*) 28% ни, оддий чуғурчук (*Sturnus vulgaris*) 22% ни ташкил этиб энг кўп сонли турлар сифатида қайд этилган бўлса, гов каптарлар (*Columba palumbus L.*) -6%, зоғча (*Corvus monedula*)лар-6%, қишлоқ қалдирғоч (*Hirundo rustica*)лари -4% ва зағизғон (*Pica pica*)лар 5% ни ташкил қилишиб, қолган турларга нисбатан кўп сонли тур сифатида қайд этилди.

Хулоса қилиб айтганда, инсоннинг хўжалик фаолияти туфайли ҳудудда амалга оширилаётган ўзгаришлар, ҳудуднинг фаунасида турларнинг тарқалиш экологияси ва этологиясига турлича таъсир кўрсатиб уларнинг сони ва зичлигига тебранишларни юзага келишига олиб келмоқда. Шу туфайли ҳудуд фаунасида бугунги кунда нотўғунлик кузатилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Бакаев С.Б., Салоха А.В. Природный парк Сармыш.//Важнейшие Орнитологические Территории Узбекистана, Bird Life International. Общество охрана птицы Узбекистана. Ташкент 2008. С.87-89.
2. Бақоев С.Б., Тўраев М., Холбоев Ф. Салимов А. Сармишсой кушлари тўғрисида баъзи маълумотлар. Бухоро университети илмий ахборотлари. 2003, №2, 38-45 бетлар.
3. Салихбаев Х., Кашкаров Д.Ю., Шарипов А. Экология позвоночных животных хрепта Нуратау, Ташкент, «ФАН», С. 42-99.
4. Тўраев М.М. Сармишсой сувликларида учровчи сув ва суволди кушлар экологиясига доир маълумотлар //Зоология ва гистологиянинг долзарб муаммолари. Республика илмий-амалий конференция материаллари 2008, 23 октябр. Тошкент, 124-127 бетлар.

MAMLAKATLAR VA MINTAQALAR IQTISODIYOTINING JAHON FLORASI VA FAUNASI BIOXILMAXILLIGIGA BOG'LIQLIGI

Raxmanova S.Dj.

Buxoro viloyat Shofirkon tumani 4-maktab

Mamlakatlar va ularning xalqlari rivojlanishi uchun bioxilmaxillikning ahamiyati juda muhim. Bioxilmaxillik ancha keng tushuncha bo'lib, u hayotning barcha sohalarini va sayyoramizda mavjud barcha tabiiy tizimlarni o'z ichiga oladi. Bioxilmaxillik turg'un tushuncha emas. U tabiat barcha biologik qismlarining o'zaro bog'liqligi va bir-birini taqozo etishini tan oladi. Ko'pincha mazkur tushunchaning uch darajasi farqlanadi: turlarning biologik rang-barangligi – barcha o'simliklar va hayvonlarning, shu jumladan turli bakteriyalar va mikroorganizmlarning rang-barangligi; genetik rang-baranglik – turlardagi genetik materialning rang-barangligi va ularning o'rtasidagi bioxilmaxillik; ekologik tizimlarning rang-barangligi – ekologik tizimlarning boyligi (masalan, tog' o'rmonlari, cho'llar yoki savannalar, sahrolar va dengizlar va h.k.). Bu uch daraja jamuljam holda Bioxilmaxillikni tashkil etadi. Shu sababli mazkur darajalarning har birini asrash umuman bioxilmaxillikni asrash uchun muhimdir.

Sanoati rivojlangan davlatlarda ro'y bergan iqtisodiy o'sish jarayonlari butun dunyoga hukmronlik qilishga intilayotgan ushbu davlatlarning farovonlik hamda kuch-qudratini misli

2-sho'ba. Iqlim o'zgarishi sharoitida cho'l-voha ekosistemi florasini va faunasini, biologiyasi va muhofazasi masalalari.....	62
U.T.Norboeva, N.K.Hamroqulova, BUXORO VILOYATINING STRESS SHAROITLARIDA SOYA NAVLARI MAHSULDORLIK KO'RSATKICHLARI	62
H.Q.Esanov, K.A.Aslova, N.R.Rahmonov, A.M.Umedov, O'ZBEKISTONDA BIOXILMA-XILLIKNI TADQIQ ETISHDA YANGICHA YONDASHUVLAR	64
Boltayeva Zarina Azamatovna., Habibova Nasiba Anvarovna, IQLIM O'ZGARISHINING GO'ZA RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	67
Adizova Hamida Raximovna, Hayotova Shohida, O'SIMLIK LARINING O'SISH VA RIVOJLANISHIDA MINERAL ELEMENTLARINING AHAMIYATI.....	69
D.I.Bazarboyev, XORAZM VILOYATI SHAROITIDA KINO (Chenopodium quinoa Willd.) O'SIMLIGINI YETISHTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	72
Omonov Oybek Eshmirzayevich, Norxodjayeva Aziza Muzafarovna, QASHQADARYO BOTANIK-GEOGRAFIK RAYONIGA KIRUVCHI KATTA VA KICHIK O'RADARYO HAVZALARI FLORASI DORIVOR O'SIMLIK LARINING BIRLAMCHI RO'YXATI.	75
X.T. Nazarov, S.M. Mavlonova, K.K. Davronov, D.X. Nazarova, I.X. Sanaqulova, TOG'OLDI YAYLOV CHORVACHILIGIDA FITOMELIORATIV TADBIRLARINING AHAMIYATI.....	83
Хайитов Ё. Қ., Эргашева Х.И., Эргашев А.И., СУВ РЕСУРЛАРИНИ МИҚДОР ВА СИФАТ ЖИХАТИДАН МУХОФАЗА КИЛИШ. (БУХОРО ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА)	86
Тўраев М.М., Авазхонова Элмира Қахрамон қизи, Мансурова Ойбарчин Жобир қизи, САРМИШСОЙ ДАРАСИ УМУРТҚАЛИ ҲАЙВОНЛАРИ ТЎҒРИСИДА МАЎЛУМОТ ...	88
Raxmanova S.Dj., MAMLAKATLAR VA MINTAQALAR IQTISODIYOTINING JAHON FLORASI VA FAUNASI BIOXILMAXILLIGIGA BOG'LIQLIGI	91
Asadullayev Anvar Narzullayevich, IQLIM O'ZGARISHI VA EKOLOGIK TA'SIR.....	93
3-SHO'BA. CHO'L-VOHA LANDSHAFTLARI VA ULARNI OQILONA TASHKIL ETISHNING GEOGRAFIK ASOSLARI	96
Большаник Петр Владимирович, ФОРМИРОВАНИЕ И АНТРОПОГЕННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЛАНДШАФТОВ В УСЛОВИЯХ СЕМИАРИДНОГО КЛИМАТА ЗАПАДНОЙ СИБИРИ.....	96
Komilova N.K., Mavlonov A.M., CHO'L HUDUDLARINI TURISTIK JIHATDAN TADQIQ QILISHNING XORIJ TAJRIBASI	98
Avezov Muxriddin Maqsud o'g'li, Ismatullayev Komil Mamasharif o'g'li, SARIOSIYO TUMANINING GIDROGEOLOGIK HOLATI VA UNDAN IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA FOYDALANISH MASALALARI.....	101
Bayqabilov Xusnudin Mardanovich, Нормуродова Дилноза Зоир қизи, GEOURBANISTIKADA SHAHARSOZLIK MASALALARI VA HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI	105
Egamqulov Husniddin Erkaboyevich, Shadmanov Elbek Erkin o'g'li, SURXONDARYO VILOYATI EKOTURIZM IMKONIYATLARI.....	108
Norqulov U.V., Tillaboyeva M.M., Botirov X.F., CHO'LLANISHNING SALBIY OQIBATLARI VA UNING EKOLOGIK MUAMMOLARINI TAHLIL QILISH	112
Shodiyeva Go'zal Raxmatullayevna, Pardayev Doston, O'ZBEKISTONDAGI EKOLOGIK VAZIYATLAR VA OLIV BORILAYOTGAN CHORA TADBIRLAR.	113
Ҳалимова Г.С., Бабакулова Ш.Р., ОБМИНЗАТОВ ТИЗМАСИ (ҚИЗИЛҚУМ) ЛАНДШАФТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ТАРИХИ ВА ҲОЗИРГИ ҲОЛАТИ	116
O'ktamova Sadoqatxon Murodjon qizi, SHOHIMARDONSOY DARYO HAVZA LANDSHAFTLARINING GEOEKOLOGIK HOLATI VA RAYONLASHTIRISH MASALALARI.....	120
Зайнутдинова Д.К., Уктамова З.О., РОЛЬ НОЗОЭКОЛОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ.....	123
Ahmedova Yulduz Qosimovna, CHO'LLADA ATROF MUHITNI MUHOFAZA QILISH	125